

liško v jedno celoto. Pravila in pravice so ji pa pogorela, zato so prosili Marijo Terezijo, naj jih ponovi. Ta ustreže želji l. 1760.

Ta pravila so podobna pravilom drugih zadrug. Omenimo nekatera: Svoj sedež ima ta zadruga v Žužemberku, kjer se hrani škrinja, zastava in pečat. Zavetnika sta sv. Janez Evangelist in sv. Barbara. Na ta praznik so imeli shod in volitev, če niso potrdili prejšnjih odbornikov. Volili so tri cehovne mojstre, najstarejši je bil cehovni oče. Vdeleževati so se morali vsi udje procesije sv. Reš. Telesa in z gorečimi svečami spremljati sv. Rešnje Telo v cerkev. Kdor je izostal brez vzroka, plačal je funt voska. Vsako kvaterno sredo je bila peta maša za žive in mrtve ude. Pri shodih so obravnavali svoje stvari: reševali vprašanja, volili, sodili in kaznovali.

Vajenec je moral biti pol leta na poskušnjo pri mojstru, potem ga je vsprejel le-ta za pravega vajenca na tri leta. Prepiri so bili prepovedani. Vajenec, pomočnik in mojster so morali plačati neko vsoto, ko so dospeli do višje časti.

Mojstri (nastavniki) so jedini plačevali udnino zadrugi. Zanimivo je tudi določilo, naj se noben usnjarski mojster ne predrzne usnja mazati s polhovo mastjo ali izdelovati iz kož poginilih živalij, kar naj bo prepovedano poštenjaku.

Prejšnja leta so imeli Kočevci svojo nošo. Valvasor pravi, da se v obleki odlikujejo od drugih Kranjcev. Za vzgled podaje tudi sliko kočevskih noš. Toda ta noša pojema; pri moških je izginila in pri ženskih je velika redkost. Podobna je belokranjski, posebno zaradi bele barve, samo da je preprostejša.

Kočevci so uvideli, da kmetijstvo nič ne obeta in da krošnjarstvo propada. Premišljevali so, kako bi si opomogli. Prepričali so se, da jim bo največ koristila šola in železnica.

Spodnja gimnazija se je otvorila 28. vinotoka l. 1872., to se pravi, da se je takrat pričel pouk, dočim je bilo poslopje dovršeno šele l. 1874. V četrtem letu svojega obstoja je štela samo 63 dijakov. Število se je znatno povečalo, ko je leta 1881. postal Stampfl podpornik šolske mladine. Odslej namreč šteje spodnja gimnazija do sto dijakov.

Kdo je Stampfl? Janez Stampfl se je porodil l. 1803. pri Kočevski Reki (Eben bei Rieg). V Pragi je tržil z južnim sadjem in si nabral veliko bogastvo. Za mesto Prago je mnogo storil, še več za Kočevje. Z glavnico 100.000 gld. je ustanovil 47 dijaških ustanov, in sicer 8 po 200 gld., 1 za 150 gld., 14 po 100 gld. in 24 po 50 gld. Prosilci morajo biti rojeni Kočevci nemškega materinega jezika.

Stampfl je kupil v spomin svoje hčere hišo in zemljišče za obrtno šolo za 20.000 gld. in je vrh tega podaril še 3000 gld., vse to je prepustil nemškemu Schulvereinu, ki oskrbuje ta zavod.

Ker Kočevcem radi spotikujejo, da so le trgovci in v duševnem oziru zaostajajo za drugimi narodi, začele so „Mittheilungen des Vereines der Deutschen aus Gottschee“, ki so izhajale od leta 1891. do leta 1893. vsak mesec jedenkrat, prinašati članke, ki kažejo, da je mnogo Kočevcev doseglo visoko stopinjo izobrazbe in učenosti, in si tudi s peresom pridobilo znano ime. To je priznal že naš v izrazih vedno izvirni kronist Valvasor, pišoč: „Sie geben keine guten Soldaten, weil sie etwas furchtsam, — hingegen werden die, welche studieren, verständig und gar gelehrt.“

Za ljudski pouk skrbita deška in dekliška čveterorazrednica in otroški vrtec, ki ga vzdržuje nemški Schulverein. Mesto je l. 1890. štelo 1110 prebivalcev. Med njimi je tudi mnogo Slovencev, zlasti uradnikov, poslov in delavcev v premogovniku. Ozmimo se nekoliko na slovenstvo na Kočevskem.

V grajščinskem urbariju l. 1574. je naštetih 1545 posestnikov in najemnikov, toda le 105 jih nosi slovensko ime. Sedaj pa se je na Kočevskem izpremenilo. Kočevcem se je prejšnja leta dobro godilo. Krošnjarstvo je cvetlo in donášalo obilo dobička. Navadili so se živeti gosposki. Zadnja leta pa krošnjarstvo peša, za služek hira. Živeti torej Kočevci ne more tako, kakor je bil vajen; ne ostaja mu drugega kakor zmerneje živeti, ali pa se preseliti v druge kraje, kjer si lože služi kruh — v Ameriko. Doma prodá hišo in zemljišče, in hajdi z vso družino

Glavni trg v Kočevju.